

MASARYKOVA UNIVERZITA – FILOZOFICKÁ FAKULTA

Edukační účinky vzdělávacích center pro rómské děti
(seminární práce do kurzu Metody a techniky pedagogického výzkumu)

Markéta Burešová
79191
PED – SPSP

ÚVOD

Cílem této seminární práce je popsat a nastínit výzkum, který provedly a v časopise Pedagogická revue (2003, číslo 4 a 5) prezentovaly autorky Zita Baďuríková a Alica Petrasová na téma Edukační účinky vzdělávacích center¹ pro rómské děti na východním Slovensku.

CÍLE VÝZKUMU

Cílem autorek bylo zjistit v tomto výzkumu následující:

- jaké jsou rozdíly v připravenosti na školu mezi rómskými dětmi, které navštěvovali vzdělávací centra, a těmi rómskými dětmi, které nenavštěvovali žádnou výchovnou instituci,
- zda a jak se odlišuje adaptace na školu u rómských dětí, přicházejících do prvního ročníku z vzděl. center a přímo z rodin,
- zda přetrvává pozitivní vliv výchovy ve vzděl. centrech na děti také po jejich nástupu na základní školu,
- zda se odlišuje spolupráce rodiny a školy v skupinách rómských rodičů, jejichž děti navštěvovali vzděl. centra, a těch, jejichž děti nenavštěvovali žádné předškolní zařízení,
- jaké jsou rozdíly v učebních výsledcích dětí v experimentální skupině a v kontrolních skupinách.

HYPOTÉZY VÝZKUMU

- 1) Děti z experimentální skupiny budou lépe připravené na vstup na základní školu než jejich romští vrstevníci z kontrolní skupiny.
- 2) Děti z experimentální skupiny budou v porovnání s rómskými dětmi z kontrolní skupiny dosahovat lepších učebních výsledků.
- 3) Děti z experimentální skupiny budou mít rozvinutější sociální dovednosti než-li rómské děti z kontrolní skupiny.
- 4) Učitelé základních škol budou pozitivněji hodnotit děti z experimentální skupiny než rómské děti z kontrolní skupiny.
- 5) Rómské děti, které navštěvovali vzděl. centrum, budou více akceptovány nerómskými spolužáky než rómské děti z kontrolní skupiny.

ČASOVÉ VYMEZENÍ VÝZKUMU

Výzkum byl proveden v měsících říjen 2000 až duben 2001.

VÝZKUMNÝ VZOREK

Do výzkumu byli zahrnuté děti 1.- 3. ročníku základní školy, děti, které se zapisovali v lednu do prvního ročníku v školním roce 2001/2002, a učitelé.

Výzkumný vzorek tvořili 2-4 skupiny dětí:

ERC – experimentální skupina, rómské děti, které navštěvovali vzděl. centrum

KR – kontrolní skupina rómských dětí, které nenavštěvovali žádné předškolní zařízení

KNR – kontrolní skupina nerómských dětí, které nenavštěvovali žádné předškolní zařízení

KNRMŠ – kontrolní skupina nerómských dětí, které navštěvovali mateřskou školu.

Počet dětí nebyl vždy stejná ve všech částech výzkumu. Do výzkumu byli zahrnuté všechny děti, které za poslední tři roky (od školního roku 1997/98) navštěvovali vzdělávací centrum a

¹ Vzdělávací centra (dále jen vzděl. centra) působí jako výchovně-vzdělávací instituce pro rómské děti předškolního věku a jejich rodiny. Hlavním cílem činnosti vzděl. center je zlepšit přípravu rómských dětí na školní docházku.

v současnosti jsou žáky základních škol v Prešově, Solivare nebo Žehni. Vzhledem k vysoké migraci rómských rodin nebylo možné sledovat a zkoumat všechny děti, které prošli programem vzděl. center a tedy autorky při každé části výzkumné zprávy uvádějí přesné složení výzkumného vzorku.

Výzkumný vzorek učitelů tvořilo 34 učitelů základních škol.

METODIKA VÝZKUMU

Tento výzkum bych označila za **kvazi – experiment**, protože děti nebyli do skupin rozděleni náhodným výběrem. Ve výzkumu byly použity tyto metody:

- a) Standardizované testy
- b) Pozorování v 1. –3. ročníku základní školy
- c) Interview
- d) Dotazník pro učitele základních škol
- e) Analýza školní docházky dětí.

VÝSLEDKY VÝZKUMU

Jednou částí výzkumu bylo zjistit a porovnat úroveň vědomostí žáků v prvním ročníku základní školy v jednotlivých skupinách. K porovnání úrovně dětí v jednotlivých skupinách autorky použily **Matějčkovu zkoušku vědomostí předškolních dětí**. Do vzorku ověřování byla vybrána jedna experimentální skupina a tři kontrolní skupiny. Počet žáků v jednotlivých skupinách byl stejný (41) a všichni žáci (164) navštěvují 16 různých škol v Prešově (město), Solivare (městská část Prešova) a Žehni (vesnice vzdálená od Prešova asi 20 km). Z celkového počtu respondentů (164) bylo 86 chlapců (52%) a 78 děvčat (48%).

Na posouzení výsledků výchovy a vzdělávání dětí ve vzděl. centrech autorky také použily **Orientační zkoušku připravenosti na školu** (autorem je K. Kollárik). Do vzorku byla vybrána jedna experimentální skupina a dvě kontrolní skupiny. ERC tvořili rómské děti, které navštěvují některé ze vzděl. center a ve školním roce 2001/2002 by měli nastoupit do 1. ročníku ZŠ. Kontrolní skupiny tvořili děti z KR a KNR, které také měli nastoupit v roce 2001/02 do první třídy ZŠ. Počet dětí v jednotlivých skupinách byl stejný (36). Z celkového počtu dětí (108), které zúčastnili orientační zkoušky bylo 63 (58,3%) chlapců a 45 (41,7%) dívek.

Dalším cílem výzkumu bylo zjistit a porovnat **výsledky prospěchu žáků** v experimentální skupině a v kontrolních skupinách. Vycházelo se při tom z předpokladu, že když dítě navštěvovalo vzděl. centrum, projeví se to pozitivně na jeho výsledky školního učení se. Učební výsledky zjišťovali v experimentální skupině a v kontrolních skupinách.

- a) U dětí ve druhém ročníku (v roce 2000/01) zjišťovali výsledky, které měli děti na konci prvního roka školní docházky. Vzorkem byli děti z ERC a ze všech kontrolních skupin, přičemž ve všech skupinách byl stejný počet dětí (22).
- b) U dětí ve třetí třídě (v roce 2000/01) zjišťovali prospěch žáků v prvním ročníku. Přičemž ve všech čtyřech skupinách bylo 23 žáků.
- c) U dětí ve třetí třídě (v roce 2000/01) sledovali jejich prospěch v druhé třídě u třech klíčových předmětů – slovenský jazyk, matematika a prvouka.

Další část výzkumu se orientovala na učitele v čtyřech základních školách v Prešově a v jedné ZŠ v obci Žehňa. Učitelům bylo rozdáno 90 dotazníků a vrátilo se jich vyplněných 34 (tj. 38%) a celý vzorek tvořily ženy. **Dotazník** se ptal na spolupráci učitelů s některým ze vzděl. center, přičemž devět učitelů uvedlo, že spolupracuje se vzděl. centrem. Jen 6 učitelek uvedlo, v čem vidí přínos existence těchto zařízení. Dále se dotazník ptal na to zda učitel vyučoval

děti, které tyto centra navštěvovali (pět učitelů nevědělo zda měli ve třídě takovéto rómské děti). Dále se dotazovali na to jak se odlišovali rómské děti navštěvující centra od ostatních rómských žáků.

Autorky se také zajímaly o nejčastější problémy, které pociťují učitelé při práci ve třídách s vysokou koncentrací rómských dětí:

- a) s rómskými dětmi všeobecně
- b) s rómskými dětmi, které navštěvovali vzděl. centrum
- c) s nerómskými dětmi.

V další části výzkumu se uskutečnilo v měsících prosinci 2000 – leden 2001 **pozorování** v 18. třídách prvního až třetího ročníků ZŠ v Prešově. Cílem pozorování bylo zjistit, jaká je ve třídách ZŠ, do kterých chodí rómské děti, které participovali na projektu Vzdělávacích center, interakce mezi učitelem a žáky a mezi žáky navzájem, a to v čase vyučování tak i o přestávkách. V každém ročníku bylo pozorováno 6 tříd. Kritériem na zařazení třídy do výzkumu bylo, aby ji navštěvovalo alespoň jedno rómské dítě, které navštěvovalo vzděl. centrum. Vzorek byl složen ze tří skupin – ERC, KR a KNR. Výsledky pozorování zaznamenávali pozorovatelé na jimi vypracovaný pozorovací záznamník.

Další částí výzkumu bylo zjišťování meziosobních postojů za pomoci **rozhovorů** se žáky prvních třech ročníků ZŠ. Rozhovory se žáky chtěli výzkumníci zjistit jak se vnímají navzájem děti z experimentální a kontrolních skupin. Na rozhovorech se podílelo 30 rómských dětí, které navštěvovali vzděl. centra, 13 rómských dětí, které nenavštěvovali žádné předškolní zařízení, a 29 nerómských dětí. Výzkumníci se zajímali to, z které skupiny respondenti mají nejlepší a ke které nejhorší vztah, které děti jsou nejvíce odmítané. Další část rozhovorů s dětmi se zaměřila na zjištění, co se líbí či nelíbí rómským dětem na jejich nerómských spolužácích a naopak. V závěru rozhovoru výzkumníci zjišťovali co si myslí respondenti sami o sobě, byli požádání, aby se popsali jací jsou.

ZÁVĚR

Domnívám se, že tento výzkum odpověděl dostatečným způsobem na otázky, které se autorky určily jako cíle. Autorky vybraly a použily velmi vhodné metody a techniky výzkumu, aby mohly potvrdit či vyvrátit hypotézy. Myslím si, že ne zcela zodpověděli otázku - jak se odlišuje spolupráce rodiny a školy.

LITERATURA:

- Baďuríková, Z., Petrasová, A.: Edukační účinky vzdělávacích center pro rómské děti na východním Slovensku. Pedagogická revue, 2003, č. 4, 356-368.
- Baďuríková, Z., Petrasová, A.: Edukační účinky vzdělávacích center pro rómské děti na východním Slovensku. Pedagogická revue, 2003, č. 5, 483 – 499.